

Lorestan University

Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas

journal homepage: <http://www.gsma.lu.ac.ir>
Online ISSN: 2717-2325

Empowering the beneficiaries of peri-urban settlements with the mediating role of civil organizations (case study: Naysar neighborhood, Sanandaj)

Esmail Nasiri hende khaleh¹ , Enayatollah Yazdanpanah² , Amirhoushang Rajabi Kalvani³

1. Corresponding author, Department of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, University of Guilan, Rasht, Iran. Email: esmaeil.nasiri@guilan.ac.ir

2. Department of Biology, Payame Noor University (PNU), Tehran, Iran. Email: e.yazdanpanah@pnu.ac.ir

3. Department of Geography and Urban Planning, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: amir.rajabi1234@yahoo.com

ARTICLE INFO

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 04 October 2024;

Received in revised form: 17 December 2024;

Accepted: 02 February 2025

Available online: 01 February 2026

Keywords:

empowerment, civil society organizations, social cohesion, specialists, strategic planning, mountainous regions

ABSTRACT

Objective: The study was conducted with the aim of investigating the role of factors affecting citizen empowerment in the context of civic organizations.

Method: The conceptual framework of the study was designed based on the relationships between the constructs of "existence of experts and experience of organizations", "social solidarity", "provision of codified strategies", "acceptability of civic organizations" and "empowerment" and was tested in the form of a structural equation model. The statistical population of the study included active members of civic organizations in mountainous areas and the data were collected through a standard questionnaire and analyzed using statistical analysis software.

Results: The findings indicate that all the assumed paths in the conceptual model are statistically significant and confirmed (significance level less than 0.001). Reliability indices (Cronbach's alpha and CR) and convergent validity (AVE) for most of the constructs were evaluated at the desired level, and discriminant validity was also confirmed according to the AVE values compared to the correlation between the constructs. The empowerment construct, with a coefficient of determination of 0.798 and a Q² index of 0.733, has the highest explanatory and predictive power in the model and, as a central variable, plays an important role in promoting the acceptability and performance of civic organizations. Also, the variance inflation index (VIF) of less than 2 for all variables indicates the absence of a collinearity problem in the model.

Conclusion: The results showed that the presence of experts and experienced individuals has a positive and significant effect on citizen empowerment by promoting social solidarity and providing documented strategies.

1. Introduction

The class gap in large cities has clearly profound social and economic effects. This phenomenon not only leads to the formation of local communities by low-income groups in specific spaces but also results in these groups living in marginal areas that are particularly excluded from urban development and economic resources. This marginalization, due to a lack of access to public services and job

opportunities, exacerbates inequalities further. The rapid urbanization, especially in developing countries, has caused informal settlements, or peri-urban areas, to emerge. These settlements often face multiple challenges, including inadequate basic infrastructure, limited access to necessary services and amenities, and high unemployment rates. Such conditions can lead to the exacerbation of social and economic inequalities and create a

Cite this article: Nasiri hende khaleh, E., Yazdanpanah, E., Rajabi kalvani, A. (2026). Empowering the beneficiaries of peri-urban settlements with the mediating role of civil organizations (case study of Naysar neighborhood, Sanandaj) *Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas*, 6 (24), 91-110. <http://doi.org/10.22034/gsma.2025.2068557.1112>

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights.

Publisher: Lorestan University.

DOI: <http://doi.org/10.22034/gsma.2025.2068557.1112>

cycle of poverty and marginalization. (Brotherhood et al, 2022,18) Considering these challenges, it is essential to assess and evaluate urban policies and strategies that can help improve living conditions for these groups. Enhancing access to public services, implementing social support programs, and creating job opportunities may help reduce these gaps and improve the quality of life in marginalized areas. (Fayehun et al, 2022:32) The capacity building of civil organizations has led to the collective action of local stakeholders, brought the marginalized to the text, reduced poverty through mobilizing and strengthening human capacity, provided the prioritization of needs, the level of response to It elevates the beneficiaries of peri-urban settlements and establishes a link between managers and citizens (World Bank, 2006:1). Weakness in capacity building and social development among immigrants, lack of structure and logical framework to participate in physical-social development (Gulka, 2015:5).

2. Methodology

The research tool used for this study was a The descriptive research method is of the correlation type. The present research is applied in terms of purpose. The required information was prepared through the researcher's questionnaire based on the study of the theoretical foundations and predictions of the research, and the required information was collected through the questionnaire. In order to determine the sample size based on Cochran's formula, 383 residents were determined. The validity of this questionnaire was also confirmed by expert professors in the field of informal housing. In the present study, the internal consistency analysis method was used to verify the validity of the item and Cronbach's alpha method was used to verify the reliability of the questionnaires.

3. Results

The results of the descriptive statistics of a sample examined in this research show that 63.7% of the questions are in the age group of 31 to 65 years, 66.7% of the questions are for 15 years, and 6.7% of the questions are for 15%. He lived in the study area for 25 years.

4. Discussion

Reliability was examined through Cronbach's alpha tests, combined reliability, and the reliability of the reliability index was also examined through convergent validity and divergent validity, and the value of Cronbach's alpha in all 4 models is higher than 0.6, which indicates acceptable reliability. In

the above table, the AVE value is more than 0.5 and it indicates the divergent validity of this model. Investigating the divergent validity also shows that all the constructs of the model in the present study are less than 0.9 and the divergent validity of the model is confirmed. In addition to the mentioned cases, it should be confirmed that the existence of colinearity between the independent variables in this research is less than 5 according to the criterion of Variance Inflation Index (VIF).

5. Conclusion

As it was concluded from the research findings section, the necessity and importance of civil organization indicators in studies of empowerment of the beneficiaries of informal settlements is an undeniable issue in urban planning studies, an issue that is unfortunately neglected in many cases, so it can be He said that the current research is in line with the studies of Javan and Hadiani, 2016, Mohed et al., 2013, Sajjadi and Sadeghi, 2008, as well as in foreign studies, with the studies of Carlson, 2017, Mil-Fellner, 2014, Carl Fair, 2012, but the fact is that in many studies in the department The theoretical foundations and the researches and the background of the conducted researches indicate that civil organizations have been less discussed and investigated. But what distinguishes the current research from previous research studies is to deal with the impact and review of the indicators of civil organizations on the level of empowerment of the residents of the study area, which indicates the unequal contribution of each of the indicators under review. The degree of solidarity in the creation of civil organizations indicates the need to pay attention to this topic in the studies of the empowerment of beneficiaries in the field of informal settlement within the scope of the study, therefore, it should be added that the concept of civil organizations, while being simple, can play a very effective role so that The findings of the present research showed that the most changes in the dependent variable can be explained by the presence of experts and the experience of civil organizations. Therefore, according to the discussions that were raised, the following items are suggested in order to increase the effectiveness of the empowerment of the beneficiaries of the peri-urban settlements in the scope of the study: 1) Conducting applied research in order to determine other indicators that influence the empowerment of the residents. 2) Increasing the number of experts in civil organizations in order to influence the role of civil organizations in empowering the beneficiaries by strengthening the presence of local people in popular organizations in the study area.

Author Contributions

In the preparation and writing of this article, all authors (first, second, and third) have contributed equally and jointly. All stages of the research, from study design and data collection to analysis of results and final writing of the article, are the result of collaboration and collective agreement of all authors.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

We are very grateful to everyone who assisted us in conducting this research.

Ethical Considerations

All authors affirm that this research was conducted in accordance with ethical standards, with no data fabrication, falsification, or plagiarism.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest

دانشگاه لرستان

مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی

<http://www.gsma.lu.ac.ir>

شاپای الکترونیکی: ۲۳۲۵-۲۷۱۷

توانمندسازی دینفعان سکونت‌گاه‌های پیراشهری با نقش میانجی شکل‌های مدنی (مورد مطالعه: محله نایسر شهر سنندج)

اسماعیل نصیری‌هنده‌خاله^۱؛ عنایت‌الله یزدان‌پناه^۲؛ امیر هوشنگ رجبی کلوانی^۳

۱. نویسنده مسئول، گروه شهرسازی دانشکده هنر و معماری دانشگاه گیلان، رشت، ایران. رایانامه: esmaeil.nasiri@guilan.ac.ir

۲. گروه زیست‌شناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: e.yazdanpanah@pnu.ac.ir

۳. گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: amir.rajabi1234@yahoo.com

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله

دریافت مقاله:

۱۴۰۳/۰۷/۱۳

تاریخ تجدیدنظر

۱۴۰۳/۰۹/۲۷

پذیرش نهایی:

۱۴۰۴/۱۱/۱۴

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۱۱/۱۲

واژگان کلیدی:

توانمندسازی،

تشکل‌های مدنی،

همبستگی اجتماعی،

دینفعان.

چکیده

هدف: با هدف بررسی نقش عوامل مؤثر بر توانمندسازی شهروندان در بستر فعالیت تشکل‌های مدنی انجام گرفته است.
روش: چارچوب مفهومی تحقیق بر پایه روابط بین سازه‌های «وجود افراد متخصص و تجربه تشکل‌ها»، «همبستگی اجتماعی»، «ارائه راهبردهای مدون»، «مقبولیت تشکل‌های مدنی» و «توانمندسازی» طراحی و در قالب مدل معادلات ساختاری مورد آزمون قرار گرفت. جامعه آماری پژوهش شامل اعضای فعال در تشکل‌های مدنی مناطق کوهستانی بوده و داده‌ها از طریق پرسش‌نامه استاندارد گردآوری و با استفاده از نرم‌افزارهای تحلیل آماری تحلیل شدند.
نتایج: یافته‌ها حاکی از آن است که تمامی مسیرهای فرض شده در مدل مفهومی، از نظر آماری معنادار و مورد تأیید قرار گرفته‌اند (سطح معناداری کمتر از ۰,۰۰۱). شاخص‌های پایایی (آلفای کرونباخ و CR) و روایی همگرا (AVE) برای بیشتر سازه‌ها در سطح مطلوب ارزیابی شده‌اند و روایی تمایزی نیز با توجه به مقادیر AVE در مقایسه با همبستگی بین سازه‌ها تأیید گردید. سازه توانمندسازی با مقدار ضریب تعیین ۰,۷۹۸ و شاخص Q^2 برابر با ۰,۷۳۳ بیشترین قدرت تبیینی و پیش‌بینی‌پذیری را در مدل داشته و به عنوان متغیر مرکزی نقش مهمی در ارتقاء مقبولیت و عملکرد تشکل‌های مدنی ایفا می‌نماید. همچنین، شاخص تورم واریانس (VIF) کمتر از ۲ برای تمامی متغیرها بیانگر عدم وجود مشکل هم‌خطی در مدل است.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که وجود افراد متخصص و دارای تجربه، از طریق ارتقاء همبستگی اجتماعی و ارائه راهبردهای مدون، تأثیر مثبت و معناداری بر توانمندسازی شهروندان دارد.

استناد: نصیری‌هنده‌خاله، اسماعیل؛ یزدان‌پناه، عنایت‌الله؛ و رجبی کلوانی، امیر هوشنگ (۱۴۰۴). توانمندسازی دینفعان سکونتگاه‌های پیراشهری با نقش

میانجی تشکل‌های مدنی (مطالعه موردی محله نایسر شهر سنندج). *مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی*، ۶ (۲۴)، ۹۱-۱۱۰. <http://doi.org/10.22034/gsma.2025.2068557.1112>

10.22034/gsma.2025.2068557.1112

DOI: <http://doi.org/10.22034/gsma.2025.2068557.1112>

نویسنده گان.

ناشر: دانشگاه لرستان.

۱. مقدمه

شکاف طبقاتی در شهرهای بزرگ باعث شده است که گروه‌های کم درآمد در غالب اجتماعات محلی در فضاهای جغرافیایی خاص شکل گیرند که از روند کلی توسعه برکنار مانده و به اصطلاح به حاشیه رانده شوند که با توجه به ویژگی‌های ساختار فضایی و مکانیزم‌های هدایت و کنترل شهری در آن‌ها در سال‌های اخیر با رشد و گسترش قابل ملاحظه‌ای مواجه بوده‌اند (Brotherhood et al., 2022:18). رشد افسارگسیخته شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه، سکونتگاه‌های غیر رسمی را نواحی پیراشهری به وجود آورده (Fayehun et al, 2022:32). تفاوت‌های فضایی موجود در ساختار شهرها و فقر شدید گروه‌های اجتماعی سبب بوجود آمدن سکونت گاه‌های غیررسمی پیراشهری می‌شود (Nasiri et al, 2020:19). سکونت گاه‌های غیر رسمی یکی از چهره‌های بارز فقر فرهنگی شهری است (Neeraj & Sandra, 2019).

نادیده گرفتن حق شهری ساکنین سکونت گاه‌های غیررسمی به واسطه عدم خدمات رسانی به علت اتلاف منابع و سرمایه و تشویق مردم به حاشیه‌نشینی (Fazli, 2016:84). ظرفیت‌سازی تشکل‌های مدنی منجر به انجام کنش دسته جمعی ذینفعان محلی شده، حاشیه‌رانندگان را به متن آورده، کاهش فقر را از طریق تحرک بخشی و تقویت ظرفیت انسانی سبب‌ساز شده، اولویت‌بندی نیازها را مهیا ساخته، سطح پاسخگویی به ذینفعان سکونت گاه‌های پیرا شهری را بالا برده و بین مدیران و شهروندان پیوند برقرار می‌کند (World bank, 2006:1).

ضعف در ظرفیت‌سازی و انکشاف اجتماعی بین مهاجرین نبود ساختار و چارچوب منطقی جهت مشارکت در توسعه کالبدی-اجتماعی (Gulka, 2015:5). نبود ظرفیت‌های ساختاری و عملکردی در مدیریت شهری به منظور بهسازی کالبدی و توانمندسازی اجتماعی و اقتصادی (United nations Development program, 2009: 129).

شهروندان ساکنین، سرمایه‌گذاران و مدیران دولتی به‌عنوان چهار ذینفع اصلی هر فضای شهری به حساب می‌آیند. همان‌طور که سیستم‌های شهری در حال پیچیده شدن هستند، ذینفعان نیاز دارند که در زمینه سیستم‌ها و برنامه‌ریزی‌ها و با یکدیگر همکاری کنند. همکاری در زمینه فعالیت‌هایی که مربوط به برنامه‌ریزی و توانمندسازی است نیاز به مداخله و همکاری بخش‌های

عمومی و خصوصی دارد تا توافقی در زمینه یکسان کردن اهداف و استراتژی‌ها به دست بیاید هرچند بعد توانمندسازی ذینفعان بسیار مورد توجه هست. در این راستا، زمانی که سکونتگاه‌های غیر رسمی در نواحی پیراشهری به نقش ساختارهای توانمندسازی از طریق تشکل‌های مدنی دسترسی پیدا می‌کنند؛ نقش وجایگاه آنان در مشارکت تصمیم‌گیری افزایش خواهد یافت (Guo, 2016; Amor et al., 2020).

ذینفعان سکونت گاه‌های پیراشهری گروهی از افراد که به‌صورت سازماندهی شده یا سازماندهی نشده به دنبال منافع مشترکی در یک سیستم یا موضوع خاصی باشند، ذینفع عنوان می‌شوند (Grimble & Wellard, 1997:176). به اعتقاد ساواج و همکاران ذینفعان ریسک را متحمل می‌شوند، سرمایه انسانی و مالیشان را بسته به رفتار سازمان در معرض ریسک می‌گذارند. بنابراین در فراگرد توانمندسازی ساختاری به جای توجه صرف به رشد اقتصادی؛ بیشتر به تفویض قدرت و اختیار بین ذینفعان (Duff, 2019) تحریک انگیزش درونی آنان توجه می‌شود. و توانمندسازی ساختاری به عنوان یک جهت‌گیری فعال منجر به ایجاد تشکل‌های مدنی خواهد شد (Zapata & Peiro, 2018). نسبت شهرنشینی در استان کردستان نیز همواره روند افزایشی داشته است در حالی که در سال ۱۳۳۵ نسبت شهرنشینی در استان کردستان ۱۱ درصد بوده است این رقم در سال ۱۳۹۵ به نزدیک ۷۱ درصد رسیده است (Iran of Center Statistical, 2016) این دگرگونی‌ها در شهرستان سنندج در سطحی گسترده‌تر و با شتابی بیشتر پیشرفته است به طوری که بر پایه اطلاعات سرشماری نسبت شهرنشینی شهرستان سنندج از ۲۶ درصد در سال ۱۳۴۵ به ۸۲ درصد در سال ۱۳۹۵ رسیده است. در شهر سنندج عموماً به چهار دلیل رشد طبیعی جمعیت شهری و به وجود آمدن مهاجرت و نیز تبدیل نقاط روستایی به شهر و از طرف دیگر پیوست شدن گستره‌های جدید شهری شاهد گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی و محلات پیراشهری هستیم به طوری که بر اساس مطالعات انجام گرفته در شهر سنندج حدود ۵۳ درصد از جمعیت در سکونتگاه‌های غیررسمی و تنها حدود ۱۵ درصد از مساحت کل شهر زندگی می‌کنند بر اساس مطالعات دیگر نیز حاکی از این است که ۵۵ درصد جمعیت شهر سنندج در ۱۲ درصد از بستی سراسر شهر اسکان یافتند (Khani et al., 2021:107). با توجه به نکته‌های یاد

شده و به ویژه اینکه بخش چشمگیری از جمعیت شهر سنندج در سکونتگاه‌های غیررسمی ساکن هستند در این پژوهش محله نایسر شهر سنندج به عنوان مطالعه موردی انتخاب شده است بنابراین در مقاله حاضر ضمن بهره‌گیری از دستاورد مطالعات قبلی سعی بر آن است که به بررسی نقش توانمندسازی تشکل‌های مدنی پردازیم محله نایسر در قسمت شرق و شمال شرق شهر سنندج و در مجاورت محور ارتباطی سنندج به همدان قرار گرفته است. سیر تحولات این محله در دهه‌های اخیر نشان می‌دهد که این فضای سکونت تا سال ۱۳۷۵ دارای روند رشد طبیعی و عادی بوده است به گونه‌ای که در طی سال‌های ۱۳۴۵ تا ۷۵ جمعیت آن از ۳۴۸ نفر به ۹۳۸ نفر رسیده است اما از سال ۱۳۷۵ به بعد جمعیت و به طور فزونی رشد یافته و با نرخ رشد بیش از ۲۹ درصد در سال ۱۳۹۵ جمعیت این فضای سکونتی به بالغ بر ۳۰۰۰۰ نفر افزایش یافته است همچنین بررسی روند تغییر نرخ رشد جمعیت در این محدوده مطالعاتی بیانگر نرخ رشد بسیار زیاد است به گونه‌ای که این فضای سکونتی تجربه نرخ رشد حدود ۳۰ درصد رو تجربه کرده است (Jamini et al., 2022:118). با توجه به مباحث مطرح شده، سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که: شاخص‌های اثرگذار تشکل‌های مدنی در بافت‌های اسکان غیررسمی پیرامونی محله نایسر چگونه اثرگذار بود است؟ و چه تاثیری بر توانمندسازی ذینفعان سکونت‌گاه‌های غیر رسمی پیرا شهری محله نایسر دارند؟ رویکرد "توانمندسازی ساختاری" در سال ۱۹۷۷ توسط کانتر مطرح شد (Kanter, 1977). وی توانمندسازی ساختاری را فراگرد ایجاد شیوه‌ها، ساختارهای اجتماعی توانمند و منابع لازم در محیط همچون: تجهیزات، زیرساخت‌ها، روابط خوب با دیگران و اشتراک اطلاعات و دانش توصیف می‌کند (Amor et al., 2020). شالوده، توانمندسازی به مثابه ساختاری است که بین نقاط قوت و شایستگی‌های فردی و اجتماعی، محیط زیست و رفتارهای مسئولانه افراد در ابعاد محیطی رابطه برقرار می‌کند و باعث تقویت درک افراد از ویژگی‌های فردی، اجتماعی و قابلیت‌های محیط طبیعی خود شده و زمینه را برای برقراری ارتباط سازنده با محیط و بهره‌مندی از آن فراهم می‌سازد. همچنین، توانمندسازی محرک پاسخگویی و واکنش‌پذیری انسان و جوامع نسبت به مسائل زندگی‌شان می‌شود؛ و شرایط را برای تغییر کردار آنان از انسان کار

پذیر به انسان کارساز آماده می‌سازد (Akhondi et al., 2010). توانمندسازی ساختاری با تغییر دانش، مهارت، نگرش و احساسات ذینفعان و تقویت و شکوفایی توانایی‌ها، ظرفیت‌ها، استعداد‌های درونی رفتار، باعث مشارکت هر چه بیشتر آنان می‌شود (Henao-Zapata & Peiro, 2018). توانمندسازی به مثابه یک فرآیند قدرت بخش جوامع و به مفهوم تغییر در رفتار و کردار انسان‌ها در حوزه‌های مختلف علمی برای سازماندهی به واکنش‌های محیطی و انجام اقدامات نوآورانه در سطوح مختلف همچون سازمان‌های غیرانتفاعی تا دولت‌های ملی و سازمان‌های بین‌المللی مطرح شده است. اهداف توانمندسازی اجتماع محور نیز به شرح زیر است: افزایش سطح اعتماد و باور جامعه محلی به خود در رفع مشکلات محلی، سازمان یافتن جامعه محلی در مسیر پرداختن به مشکلات و مسائل خود، افزایش دانش و مهارت و قابلیت نهاد اجتماع محور محلی درباره تحلیل و بسیج جامعه محلی، افزایش دانش و مهارت و قابلیت نهاد اجتماع محور محلی درباره نیازسنجی و اولویت‌بندی و افزایش دانش و مهارت و قابلیت نهاد اجتماع محور محلی درباره تعریف، اجرا و ارزیابی اقدامات و طرح‌های مداخله‌ای (Rosta & Sarvar, 2013:159). توانمندسازی فرایندی است که در آن از راه توسعه و گسترش نفوذ و قابلیت افراد و گروه‌ها به بهبود بهسازی مستمر عملکرد کمک میشود. منظور از تشکل‌سازی گردآوردن افراد محلی و غیر محلی، حقیقی یا حقوقی و غیر دولتی است که دارای هدف مشترک هستند و دستیابی به این هدف از طریق فعالیت گروهی محقق می‌شود. تشکل‌ها می‌توانند نقش به سزایی در توانمندسازی ذینفعان داشته باشند. همچنین در رابطه دولت‌ها و مشارکت‌های مردمی. دوتو کویل ابه خطرهای ملازم با دولت‌های دموکراتیک پرداخته است، از دیدگاه او جامعه مدنی باید وسیله‌ای برای محدود کردن نهادهای قدرت و پاسخگو ساختن آن‌ها بیابد. یکی از این وسایل، توزیع قدرت بین نهادهای گوناگون و دولت است، وسیله دیگر انتخابات دوره‌ای است، ولی از نظر دوتو کویل مهمترین وسیله کنترل قدرت وجود انجمن‌های اجتماعی است که آنها را به چشم‌های مستقل جامعه تعبیر می‌کند و سبب بیداری جامعه میشوند. از نظر او، انجمن موجب می‌شود افراد متفرق به هم نزدیک شوند و به سوی یک هدف واحد حرکت کنند. انجمن‌ها اجتماعی مسکن‌هایی هستند که به وسیله آنها افرادی

که به منافع شخصی خود می‌اندیشند، می‌آموزند با جمع احساس همبستگی کنند (Saeidi, 2002:135).

سازمان‌های اجتماع محور مردم‌نهاد، شامل جمعیت‌ها، گروه‌ها و نهادهای انسانی و خودجوش برآمده از درون مردم است که داوطلبانه در جهت توسعه رفاه اجتماعی و عرضه خدماتی عمومی در سطح اجتماعات شهری یا روستاها فعالیت می‌کنند و در کاهش آلام و فقر جامعه، بهبود زندگی مردم و توانمندسازی افراد اجتماع نقش مهمی دارند. این نوع از سازمان‌های مردم‌نهاد غالباً ویژگی‌هایی همچون کنش اجتماعی، روابط درونی، روابط پایدار مستمر، هدف مشترک، احساسات مشترک و سازمان‌یافتگی دارند و از طریق آن‌ها اعضای جامعه در امور اجتماع شهر و روستا شرکت می‌کنند و به صورت مستقیم یا غیرمستقیم در شکل دادن حیات اجتماعی مشارکت دارند. واژه توانمندسازی در بافت‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی مختلف معانی متفاوتی را به خود می‌گیرد که شامل کنترل، قدرت متکی به خود، اتکاء به خود، انتخاب، زندگی شرافتمندانه مطابق با ارزش‌های خویش، ظرفیت چالش و مقابله بر سر حقوق خویش، آزادی، آگاهی و توانایی است که در درون نظام‌های ارزشی جوامع جای دارد. با این حال بانک جهانی تعریف رسمی این واژه را این چنین بیان داشته است: در متون متفکران غربی پیدایی و تداوم فعالیت سمنها ریشه در تاریخ تحولات مغرب زمین دار (Bashirieh, 2001). در عین حال توانمندسازی باید به ظهور رهبریت در میان اجتماعات محلی بینجامد (Pal, 2008: 121- 131). راه‌های ایجاد ارتباط با ساکنان مناطق اسکان غیررسمی و انگیزش آنان به مشارکت بسیار است و در این راستا ما می‌توانیم از نیروهای ساکن مورد احترام در محدوده از جمله اعضای شورایاری‌ها، اشخاص برجسته و شخصیت‌های مذهبی در محل استفاده گردد (Abdi et al, 2008).

از جمله راه‌کارهای حل مسائل پیچیده این سکونتگاه‌ها، حضور نمایندگان سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکل‌های محلی در ساماندهی و توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی به‌عنوان حلقه ارتباطی میان دولت و ساکنان جهت انجام اقداماتی در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و آموزشی از جمله ترغیب ساکنان جهت حضور و مشارکت در ستادهای اجرایی یا بهسازی مناطق، تلاش در جهت افزایش حس قانون‌پذیری و فرهنگ انضباط اجتماعی، جذب کمک‌های مالی مردمی و غیره است. نقش و جایگاه سازمان‌های غیردولتی مردم‌نهاد و تشکل‌های محلی در فرآیند تهیه طرح‌ها

بسیار حائز اهمیت است به گونه‌ای که می‌توان نقش حلقه ارتباطی میان دولت و ساکنین را ایفا نمایند تا با انجام اقداماتی در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و آموزشی از جمله ترغیب ساکنان جهت حضور و مشارکت در ستادهای اجرایی یا بهسازی مناطق، تلاش در جهت افزایش حس قانون‌پذیری و فرهنگ انضباط اجتماعی، جذب کمک‌های مالی مردمی و غیره موفقیت طرح‌ها را به حداکثر رساند و به بهبود وضعیت زندگی در این سکونتگاه‌ها کمک کند. در این راستا این تحقیق در نظر دارد تا با بررسی جایگاه نهادهای غیردولتی (مردم‌نهاد) و تشکل‌های محلی در توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی و ارایه راهکارهایی جهت برقراری ارتباط بین ستاد ساماندهی و توانمندسازی (با حضور نمایندگان تمام سازمان‌های مردم‌نهاد و محلی) و ساکنان گامی در جهت بهبود وضعیت سکونتگاه‌ها بردارد. زیرا حضور شهروندان در عرصه تصمیم‌گیری و نزدیکی و هماهنگی آنان با مسئولان و متخصصان، در دستیابی هرچه سریع‌تر به خواسته‌ها و نیازهایشان مطابق با شرایط زندگی و ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی، از طریق فرآیند شهرسازی مشارکتی و مردمی میسر می‌شود. توانمندسازی، استفاده صرف از خزانه دولتی نیست بلکه ایجاد زمینه بهره‌گیری از توان و منابع محلی این جوامع در جهت بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی است. این رهیافت بر دیدگاه فقرزدایی و توسعه پایدار آسان محور با تکیه بر مشارکت شهروندان و مدیریت شهری متکی است (Friedmann, 1992). مشارکت اجتماعی به تدریج به‌عنوان یک رهیافت در قوانین ارتقای کیفیت محیط شهری پذیرفته شده است. مشارکت مفهومی توسعه‌ای است که با انتقال قدرت همراه است و شکلی از توسعه درون‌زاست که طی زمان به دنبال پاسخ به دو سؤال چرا و چگونه است و این مفهوم را در بر دارد که شامل مہیا کردن منابع محلی و حمایت از داده‌های درونی در داخل برنامه‌هایی برای ایجاد کارایی بالاتر است (Joshi et al, 2020: 14). توسعه اجتماع محلی و توسعه از پایین می‌تواند برخی جنبه‌های مشارکت اجتماعی را تعریف کند. مشارکت را به معنی اشتراک منافع توسعه با مردم، همکاری و شرکت فعال مردم برای توسعه و درگیری مردم در تصمیم‌سازی در تمامی سطوح جامعه تعریف کرده‌اند. وی افزود، هیچ تعریف قطعی و روشنی از مشارکت اجتماعی وجود ندارد (Carlson et al, 2017: 108-114).

دو نکته بسیار مهم وجود دارد که در ارتباط با مشارکت اجتماعی باید مورد توجه قرار بگیرد: مشارکت اجتماعی یک سرمایه‌گذاری

که کاهش فقر شهری در شهر آبادان بدون رویکرد توانمندسازی و شناخت فرصت‌ها و تهدیدها این مسیر در آینده محقق نخواهد شد. Osullivan (2022) به این نتیجه رسید که سازمان‌های مردم‌نهاد نقش مهمی در توسعه، ریشه‌کنی فقر و پایانبخشیدن به نقض حقوق در سالیان اخیر داشته‌اند.

Naiim Fuseini et al (2022) بر نقش مؤثر سازمان‌های غیردولتی در کاهش فقر تأکید کردند. Javan & hadiyani (2016) در پژوهشی امکان‌توانمندسازی محله‌های اسکان غیررسمی از طریق افزایش سرمایه اجتماعی در محله شیرآباد شهر زاهدان را با چهار شاخص اصلی ارزیابی کرده‌اند، در این پژوهش سرمایه اجتماعی، مشارکت، اعتماد، همکاری و شبکه‌های رسمی و غیررسمی به عنوان متغیر مستقل و ابعاد توانمندسازی (کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی) به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد که نتایج ضریب همبستگی بالایی را نشان می‌دهد و با نتایج تحقیق حاضر همخوانی دارد. این پژوهش متعقد است که در فرآیند توانمندسازی سازمان‌های مردم‌نهاد و اجتماعات محلی باید به‌عنوان پل ارتباطی بین مردم و دولت همکاری کنند تا بهترین نتیجه به دست آید.

۲. روش تحقیق

جامعه مورد پژوهش در مطالعه حاضر سرپرستان خانوار محله نیاسر بودند. با توجه به اینکه پژوهش حاضر به بررسی توانمندسازی ذینفعان سکونتگاه‌های پیرا شهری محله نیاسر شهر سسندج با نقش میانجی تشکلهای مدنی می‌پردازد، روش تحقیق توصیفی از نوع همبستگی است. پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی است. اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسشنامه محقق ساخته از بررسی مبانی نظری و پیش‌بینی‌های پژوهش تنظیم و از طریق پرسشنامه مبادرت به جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز شد. جهت تعیین حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران برای ساکنین ۳۸۳ نفر تعیین شد. اعتبار این پرسشنامه نیز توسط اساتید متخصص در حوزه اسکان غیررسمی مورد تایید قرار گرفت. در پژوهش حاضر برای احراز روایی روش تحلیل همسانی درونی گو یه و برای اعتباریابی روش آلفای کرونباخ به کار گرفته شد به منظور بررسی پایایی پرسشنامه‌ها از ضریب الفای کرونباخ بهره گرفته شده که در این پژوهش برابر با رقم ۰/۷۸۶ است و وضعیت نرمال بودن

بلندمدت است و ارتباط مستقیم با اجتماع دارد (Poplin, 2014) در نهایت باید گفت که با توجه به اینکه مشارکت در جهت ارتقاء کیفیت محیط شهری نیازمند مواردی چون به رسمیت شناختن و تسهیل در فرایندهای اجتماعی نظیر دخالت در تصمیم‌گیری‌هاست (Spencer et al, 2022:7) اما تحقق مشارکتی مؤثر وابسته به روش‌های به کار گرفته در آن است و هنگامی که روش‌ها به خوبی باهم ترکیب شدند برنامه‌ریزی سکونتگاه، تبدیل به نیرویی قدرتمند برای تغییرات پایدار و مثبت خواهد شد. در ارتباط با موضوع توانمندسازی ذینفعان سکونتگاه‌های پیرا شهری با نقش میانجی تشکلهای مدنی تحقیقات چندانی صورت نگرفته است اما با بررسی متون و منابع موجود به بررسی برخی از نتایج در داخل و خارج از کشور در راستای موضوع مورد بحث پرداخته میشود:

Mosa Kazemi et al, (2025) در پژوهشی تحت عنوان بازآفرینی فرهنگی- اجتماعی بافت پیراشهری با رویکرد توانمندسازی اجتماع محلی به این نتیجه رسیدند که راهبردهای بازآفرینی فرهنگی- اجتماعی بافت پیراشهری نیشابور با رویکرد توانمندسازی اجتماع محلی در موقعیت رقابتی قرار دارد. به عبارتی گرچه نقاط ضعف آن بر نقاط قوت غلبه دارد، اما فرصت‌های خوبی در آن وجود دارد که برای غلبه بر نقاط ضعف موجود، می‌توان از آن بهره گرفت. براساس خروجی نهایی مدل، سه راهبرد شامل "ترویج فعالیت‌های فرهنگی و هنری و حمایت از طرح‌های مرتبط در این زمینه"، "ارائه برنامه‌هایی برای اوقات فراغت خانواده‌ها و جوانان" و "آموزش و تشویق به تحصیل و یادگیری و بالابردن سطح مهارت‌های اجتماعی ساکنین" به عنوان اولویت‌های مطلوب بازآفرینی فرهنگی- اجتماعی با تأکید بر توانمندسازی، تعیین گردید

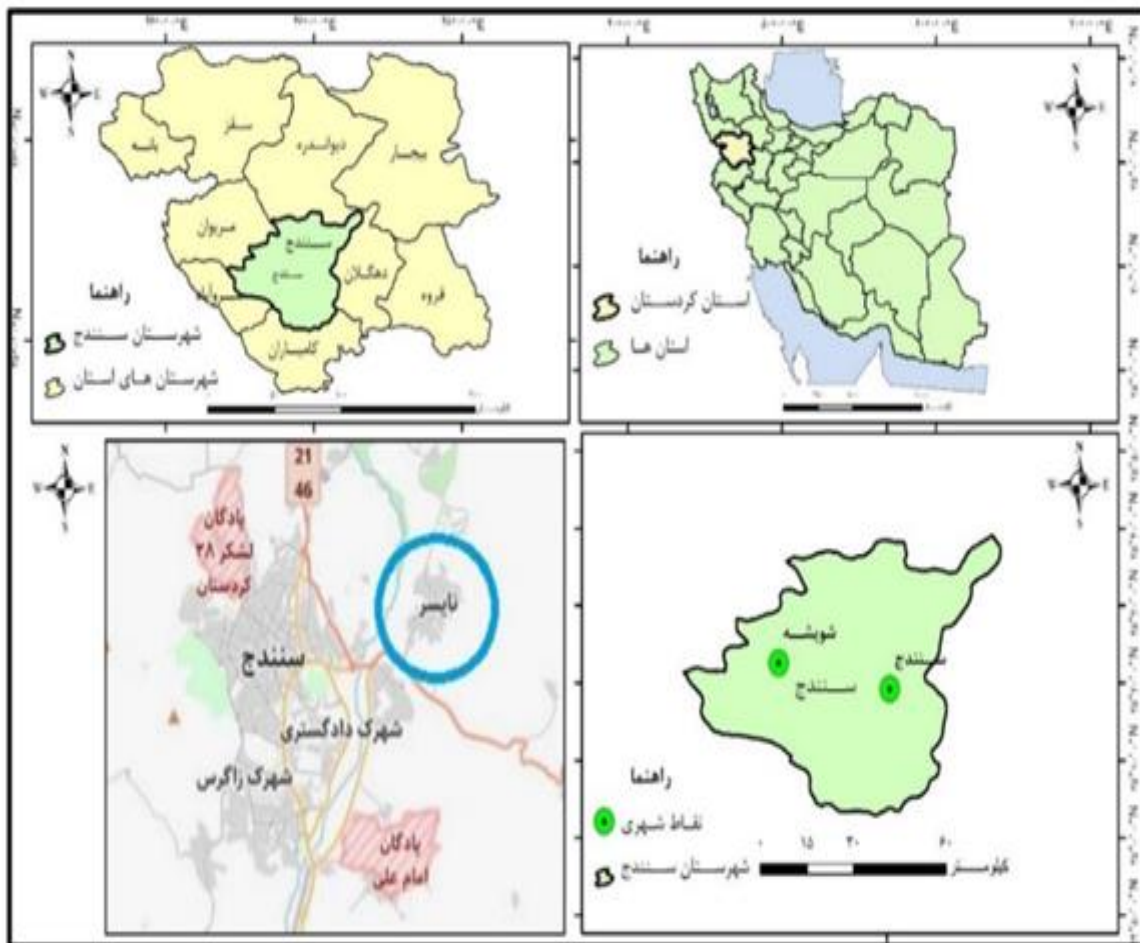
Muayedfar & Azizi (2024) در پژوهشی با عنوان توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی بندرعباس با رویکرد نوزایی شهری که این رویکرد به‌عنوان رهیافتی متأخر در مرمت شهری، بر مجموعه‌ای از فرایندهای تغییر و انطباق دلالت دارد، از همین رو می‌تواند به‌عنوان رویکردی مناسب به‌منظور احیاء بافت‌های فرسوده شهرهای ایران تلقی شود (Hehdarmanesh et al (2022) در پژوهشی با عنوان شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی بافت‌های ناکارآمد نفت شهر آبادان با رویکرد آینده‌نگاری در افق ۱۴۲۰ به این نتیجه رسیدند

داده‌ها نیز از طریق آزمون کولموگروف اسمیرونیف بررسی و مورد تایید قرار گرفت.

۱.۲. معرفی محدوده مورد مطالعه

ناحیه منفصل شهری نایسر در شمال شرقی شهر سنندج با مساحت ۳۰۹٫۵ هکتار بزرگترین سکونتگاه خودانگیخته شهر سنندج می‌باشد. این ناحیه در ابتدا به صورت روستایی در اطراف این شهر بود اما در گذر زمان و به علت کمبود زمین در شهر به علت تپه‌ای بودن شهر و عدم ساخت و ساز در شیب بال، به یک ناحیه اقماری برای سرریز جمعیت شهر در دهه ۱۳۸۰ بدل شد. در سرشماری آبادی‌ها در سال ۱۳۷۵ جمعیت این روستا ۹۳۸ نفر بیان شده است. نکته جالب توجه افزایش جمعیت بسیار سریع نایسر در طول ۱۵ سال گذشته است. در آمارهای سال ۹۵ ناحیه منفصل نایسر با جمعیت بالغ بر بیش از ۶۰ هزار نفر (Statistical Center of Iran, 2016) ذکر شده است.

اما آمارهای غیررسمی حکایت از آن دارد که جمعیتی بالغ بر ۸۰ هزار نفر و حتی ۱۰۰ هزار نفری دارد. این ناحیه در سرشماری ۱۳۸۵ یکی از نقاط روستایی پیرامون شهر سنندج محسوب می‌شد. با افزایش ناگهانی جمعیت روستا در سال ۱۳۸۹ به عنوان ناحیه منفصل شهری معرفی گردید. نکته جالب توجه این است که، هیچ نهادی از سال ۱۳۹۵ به بعد که آمار رسمی ناحیه نایسر توسط مرکز آمار ایران منتشر شده است؛ در طول چهار سال اخیر (۱۳۹۹-۱۳۹۵) آماري به روزی شده‌ای در مورد جمعیت نداشته و کماکان متکی به آمار رسمی سال ۱۳۹۵ می‌باشند.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه، منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

۳. یافته‌های پژوهش

تحلیل اطلاعات جدول شماره یک نشان می‌دهد که اکثریت گروه سنی (۳۱ تا ۶۵ سال) که بیش از ۶۰ درصد نمونه را تشکیل می‌دهد، معمولاً گروهی هستند که بیشترین نقش را در تصمیم‌گیری‌های محلی و اقتصادی دارند. این گروه می‌تواند به عنوان هدف اصلی توانمندسازی تلقی شود، زیرا هم تجربه کافی برای مشارکت دارند و هم انگیزه لازم برای بهبود شرایط سکونتگاه پیراشهری.

گروه ۲۱ تا ۳۰ سال هم نقش مهمی در پویایی و نوآوری دارد، که تشکلهای مدنی می‌توانند با برنامه‌ریزی‌های آموزشی و مهارتی، این گروه را در مشارکت اجتماعی بیشتر فعال کنند. توجه کم به افراد کمتر از ۲۰ و بالاتر از ۶۵ سال می‌تواند به معنای نیاز به استراتژی‌های خاص برای توانمندسازی گروه‌های آسیب‌پذیرتر باشد. درصد بالای افراد شاغل در مشاغل آزاد (۶۶٫۷ درصد) نشان می‌دهد که بخش زیادی از جامعه هدف در اقتصاد غیررسمی فعالیت می‌کنند. این موضوع چند پیام مهم دارد: تشکلهای مدنی می‌توانند با توانمندسازی این افراد، مثلاً از طریق آموزش‌های مالی، حقوقی و بازاریابی، به ارتقای سطح معیشت آنها کمک کنند. نقش میانجی تشکلهای در تسهیل دسترسی به منابع و

حمایت‌های رسمی برای این گروه، می‌تواند باعث بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی آنها شود. درصد قابل توجهی از کارکنان رسمی (۲۷٫۹ درصد) نشان می‌دهد که در بین ذینفعان افرادی با درآمد و ثبات شغلی بیشتر نیز حضور دارند که می‌توانند به عنوان عاملان تسهیل‌گر و حمایت‌کننده در تشکلهای نقش ایفا کنند. بیش از ۸۸ درصد افراد کمتر از ۲۵ سال در محل سکونت خود زندگی می‌کنند که بیانگر پویایی اجتماعی و تغییرات جمعیتی در محله نایسراست. تشکلهای مدنی می‌توانند از این موضوع برای طراحی برنامه‌های مشارکتی و آموزشی استفاده کنند تا با در نظر گرفتن تغییرات جمعیتی، انسجام اجتماعی و پیوندهای محلی تقویت شود.

افراد با سکونت بیش از ۱۵ سال احتمالاً دارای تجربه و شناخت بهتر از مشکلات محله هستند که می‌تواند به عنوان رهبران محلی و میانجی‌های اجتماعی در تشکلهای نقش مهمی ایفا کنند. درصد پایین سکونت‌های بلندمدت (بیش از ۳۵ سال) نشان می‌دهد که ثبات کامل در این محله وجود ندارد و این می‌تواند چالش‌هایی برای حفظ سرمایه اجتماعی ایجاد کند؛ بنابراین تشکلهای باید به توانمندسازی موقت و کوتاه‌مدت نیز توجه کنند.

جدول ۱. اطلاعات توصیفی نمونه آماری

سن	۲۰ تا ۱۱	۳۰ تا ۲۱
درصد فراوانی	۳/۲	۳۰/۱
شغل	آزاد	شاغل کارمند
درصد فراوانی	۶۶/۷	۲۷/۹
مدت سکونت	کمتر از ۱۵ سال	۱۵ تا ۲۵ سال
درصد فراوانی	۴۱/۲	۴۷/۳
سن	۲۰ تا ۱۱	۳۰ تا ۲۱
درصد فراوانی	۳/۲	۳۰/۱
شغل	آزاد	شاغل کارمند
درصد فراوانی	۶۶/۷	۲۷/۹

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

جدول ۲. ارزیابی معیارهای پایایی و روایی همگرا در پژوهش

مدل‌ها	سازه‌ها	آلفای کرونباخ	CR	AVE
مدل ۱	وجود افراد متخصص و تجربه شکل‌های مدنی	۰/۸۱۲۸	۸۴۳۲۱	۰/۶۵۲۱۸
مدل ۲	مقبولیت تشکل‌های مدنی	۰/۷۱۱۲	۰/۸۴۵۲۸	۰/۴۲۱۲
مدل ۳	توانمندسازی	۱	۱	۱
مدل ۴	همبستگی بین شهروندان و تشکل‌های مدنی	۰/۷۸۳۱	۰/۸۸۷۲	۰/۶۵۲۱

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

داده‌ها یا احتمالاً تعداد آیت‌ها محدود و بسیار همگن. به نظر می‌رسد سازه توانمندسازی با دقت بسیار بالا اندازه‌گیری شده است مدل ۴: همبستگی بین شهروندان و تشکل‌های مدنی آلفای کرونباخ: ۰/۷۸۳۱ → خوب و قابل قبول. نتیجه: این سازه هم پایایی و روایی همگرا را به خوبی دارد و می‌تواند نشان‌دهنده اندازه‌گیری دقیق این متغیر باشد. کلیه سازه‌ها به جز «مقبولیت تشکل‌های مدنی» دارای پایایی خوبی هستند. سازه «توانمندسازی» با مقادیر ۱ در تمام شاخص‌ها ممکن است به دلیل تعداد محدود آیت‌ها یا همگنی کامل داده‌ها باشد که باید در تفسیر نتایج با دقت برخورد شود. به طور کلی نتایج پایایی و روایی نشان می‌دهد داده‌های جمع‌آوری شده برای بیشتر سازه‌ها قابل اعتماد و معنادار هستند و پژوهش بر اساس آن می‌تواند به نتایج معتبر برسد. (جدول شماره ۳).

همان گونه که در جدول شماره ۲ ملاحظه می‌شود آلفای کرونباخ: ۰/۸۱۲۸ → بالاتر از ۰/۷، یعنی پایایی سازه خوب است. CR: 0.84321 → بالاتر از ۰/۷، تایید بیشتر پایایی. AVE: 0.65218 → بالاتر از ۰/۵، نشان‌دهنده روایی همگرا قابل قبول. نتیجه: سازه «وجود افراد متخصص و تجربه تشکل‌های مدنی» هم پایایی و هم روایی همگرا را به خوبی دارد. مدل ۲: مقبولیت تشکل‌های مدنی آلفای کرونباخ: ۰/۷۱۱۲ → مناسب است و نشان‌دهنده پایایی قابل قبول. CR: 0.84528 → بالاتر از ۰/۷، پایایی خوب. AVE: 0.4212 → پایین‌تر از ۰/۵، نشان‌دهنده روایی همگرا ضعیف‌تر است. نتیجه: پایایی سازه «مقبولیت تشکل‌های مدنی» مناسب است ولی روایی همگرای آن کمتر از حد استاندارد است که می‌تواند به معنی نیاز به بهبود یا بازنگری در آیت‌های این سازه باشد. مدل ۳: توانمندسازی آلفای کرونباخ: ۱ → عدد کامل، نشان‌دهنده کامل بودن

جدول ۳. مقادیر ریشه دوم میانگین واریانس استخراج شده

مدل‌ها	سازه‌ها	سازه‌ها		
		توانمندسازی	وجود افراد متخصص و تجربه تشکل‌های مدنی	همبستگی بین شهروندان و تشکل‌های مدنی
مدل ۱	توانمندسازی	۱	_____	_____
	همبستگی بین شهروندان و تشکل‌های مدنی	۰/۵۸۳۵۲	۰/۳۸۳۴۲	۰/۸۲۰۲۴
	وجود افراد متخصص و تجربه تشکل‌های مدنی	۰/۷۸۳۵	۰/۸۵۲۰۲	_____

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

۴. همبستگی بین شهروندان و تشکل‌های مدنی: $AVE = \sqrt{0.82024}$ همبستگی با توانمندسازی = 0.58352 ، همبستگی با وجود افراد متخصص = 0.38342 ، $AVE < \sqrt{0.82024}$ همبستگی‌ها (0.58352 و 0.38342) → روایی تمایزی تأیید می‌شود.

۵. وجود افراد متخصص و تجربه تشکل‌های مدنی: $AVE = \sqrt{0.85202}$ همبستگی با توانمندسازی = 0.7835 ، همبستگی با همبستگی بین شهروندان = 0.38342 ، $AVE < \sqrt{0.85202}$ همبستگی‌ها (0.7835 و 0.38342) → روایی تمایزی تأیید می‌شود.

روایی تمایزی بین سازه‌ها برقرار است زیرا $AVE > \sqrt{AVE}$ هر سازه از مقادیر همبستگی آن با سایر سازه‌ها بیشتر است.

این یعنی هر سازه به طور مستقل و مجزا مفهوم‌سازی شده و داده‌ها به خوبی قادر به تمایز بین سازه‌های مختلف هستند. وجود روایی تمایزی قوی موجب اطمینان از این می‌شود که سازه‌ها مفاهیم متفاوتی را می‌سنجند و همپوشانی معناداری بین آنها نیست. معیارهای روایی تمایزی این پژوهش بسیار قوی است و نشان می‌دهد سازه‌ها به درستی تعریف شده‌اند. این موضوع اعتبار ساختاری مدل مفهومی پژوهش را تقویت می‌کند. تنها نکته‌ای که باید به آن توجه شود، مقادیر غیرمعمول بالای توانمندسازی است که باید در تحلیل‌ها و گزارش نهایی پژوهش با دقت تفسیر شود.

اعداد روی قطر جدول (۱، 0.82024 ، 0.85202) نشان‌دهنده ریشه دوم میانگین واریانس استخراج شده ($AVE > \sqrt{AVE}$) هر سازه هستند. اعداد خارج از قطر، یعنی 0.58352 ، 0.38342 ، 0.7835 ، ...، نشان‌دهنده مقادیر همبستگی بین سازه‌ها هستند. $AVE > \sqrt{AVE}$ یا ریشه دوم میانگین واریانس استخراج شده: این مقادیر برای هر سازه نشان می‌دهد که چقدر سازه در تبیین واریانس آیتم‌های خود موفق بوده است. مقدار $AVE > \sqrt{AVE}$ برای هر سازه باید بیشتر از مقدار همبستگی آن سازه با سایر سازه‌ها باشد تا روایی تمایزی (discriminant validity) تأیید شود. مقادیر $AVE > \sqrt{AVE}$ هر سازه به شرح زیر است: توانمندسازی: 0.82024 (کاملاً بالا و غیرمعمول)

همبستگی بین شهروندان و تشکل‌های مدنی: 0.82024 (بالا و خوب)

وجود افراد متخصص و تجربه تشکل‌های مدنی: 0.85202 (بالا و خوب)

۲. همبستگی بین سازه‌ها: سازه‌ها همبستگی توانمندسازی همبستگی با وجود افراد متخصص همبستگی با همبستگی بین شهروندان و تشکل‌ها همبستگی بین شهروندان و تشکل‌های مدنی 0.58352 و 0.38342 وجود افراد متخصص و تجربه تشکل‌های مدنی 0.7835

بررسی روایی تمایزی (Discriminant Validity): روایی تمایزی زمانی برقرار است که $AVE > \sqrt{AVE}$ هر سازه بزرگتر از مقادیر همبستگی آن با سایر سازه‌ها باشد.

۳. توانمندسازی: $AVE = \sqrt{1}$ همبستگی با همبستگی بین شهروندان = 0.58352 ، همبستگی با وجود افراد متخصص = 0.38342 ، $AVE > \sqrt{AVE}$ توانمندسازی (۱) < هر دو همبستگی (0.58352 و 0.38342) است → روایی تمایزی تأیید می‌شود.

جدول ۴: قابلیت اطمینان شاخص‌های مورد بررسی در پژوهش

سازه‌ها			سازه‌ها	مدل‌ها
وجود افراد متخصص و تجربه تشکل‌های مدنی	همبستگی بین شهروندان و تشکل‌های مدنی	توانمندسازی		
۰/۷۵۲۱۲	۰/۳۲۸۱۲	۰/۴۹۱۸۳	وجود افراد متخصص و تجربه تشکل‌های مدنی	مدل ۱

۰/۷۶۸۲	۰/۳۸۴۲	۰/۴۹۷۵۲	وجود افراد متخصص و تجربه تشکل های مدنی
۰/۸۵۲۲۳	۰/۳۹۳۸۵	۰/۵۴۲۸	وجود افراد متخصص و تجربه تشکل های مدنی
۰/۴۲۳۱	۰/۸۳۴۵	۰/۶۱۷۱۸	همبستگی بین شهروندان و تشکل های مدنی
۰/۳۹۵۲۱	۰/۸۴۸۲۵	۰/۶۴۳۱۷	همبستگی بین شهروندان و تشکل های مدنی
۰/۳۳۴۲	۰/۸۹۵۲۸	۰/۶۷۶۱۴	همبستگی بین شهروندان و تشکل های مدنی
۰/۵۶۴۲۵	۰/۷۵۹۴۸	۱	توانمند سازی

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

هم خطی بین متغیرهای مستقل در این پژوهش با توجه به معیار شاخص تورم واریانس (VIF) کمتر از ۵ می باشد، مورد تایید قرار می گیرد. این نکته در جدول زیر آورده شده است.

بررسی روایی و اگرانیز نشان می دهد که تمام سازه های مدل در پژوهش حاضر کمتر از ۰/۹ است و روایی و اگرایی مدل مورد تایید است. علاوه بر موارد مذکور باید افزود که وجود

جدول ۵. شاخص تورم واریانس

سازه ها			سازه ها	مدل ها
توانمندسازی	وجود افراد متخصص و تجربه تشکل های مدنی	توانمندسازی		
۱		۱/۸۵۲۴۵	وجود افراد متخصص و تجربه تشکل های مدنی	مدل ۱
		۱/۸۵۲۴۵	توانمندسازی	

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

می توان گفت که تحلیل های آماری این مدل (مثلاً رگرسیون یا مدل معادلات ساختاری) از نظر وجود هم خطی مشکلی نخواهند داشت و مدل پایداری دارد. اطلاعات جدول ۶ نشان می دهد که حدود ۰/۷۹۸ درصد از تغییر متغیر وابسته توانمندسازی، توسط سازه وجود افراد متخصص و تجربه تشکل های مدنی، قابل بیان است و نیز حدود ۰/۱۷۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط تجربه تشکل های مدنی تعیین می شود این نکته بیانگر آن است که مقادیر ضرایب به دست آمده متغیر وابسته و توانمندسازی به ترتیب در سطح متوسط و ضعیف تر جای می گیرند. و این نکته بیانگر آن است تغییرات متغیر وابسته تحت تاثیر متغیر مستقل تبیین می شود.

مقدار VIF برابر با ۱،۸۵۲۴۵ برای هر دو سازه است، که نشان دهنده وجود هم خطی کم تا متوسط بین دو سازه است. مقدار کمتر از ۵ نشان می دهد که مشکلی از نظر هم خطی در این مدل وجود ندارد و متغیرها نسبتاً مستقل از یکدیگر هستند. بنابراین، مدل از نظر هم خطی مناسب است و می توان به نتایج آن اعتماد کرد. جدول شماره ۵ نشان می دهد که سازه های «توانمندسازی» و «وجود افراد متخصص و تجربه تشکل های مدنی» هم خطی معناداری دارند. و سازه های «توانمندسازی» و «وجود افراد متخصص و تجربه تشکل های مدنی» هم خطی معناداری دارند.

جدول ۶. مقادیر Q2 و ضرایب تعیین برازش مدل

مدل‌ها	سازه‌ها	Q2	Rsquare	Gof
مدل ۱	توانمندی سازی	۰/۷۳۳۱۲	۰/۷۹۸۱۶	
	وجود افراد متخصص و تجربه تشکل های مدنی	۰/۲۴۶۷	۰/۲۸۳۵۲	۰/۶۲۴۱
	همبستگی بین شهروندان و تشکل - های مدنی	.	.	

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

ج) سازه «همبستگی بین شهروندان و تشکل های مدنی»: مقدار و هر دو صفر است که نشان می‌دهد این سازه در مدل هیچ گونه پیش‌بینی یا برازش معناداری ندارد. سازه توانمندی سازی عملکرد بسیار خوبی دارد؛ مدل به خوبی این سازه را توضیح می‌دهد و پیش‌بینی‌پذیری بالایی برای آن وجود دارد. سازه وجود افراد متخصص و تجربه تشکل های مدنی پیش‌بینی‌پذیری متوسط و برازش ضعیفی دارد؛ این نشان می‌دهد که مدل فعلی نمی‌تواند به خوبی واریانس این سازه را تبیین کند. نیاز است به مدل یا داده‌ها نگاه دقیق‌تری داشته باشیم، احتمالاً باید متغیرهای توضیحی بیشتری اضافه کرد یا مدل اصلاح شود. سازه همبستگی بین شهروندان و تشکل های مدنی در این مدل حضور پررنگی ندارد و نیاز به بازبینی بیشتر دارد. شاخص Gof کلی ۰/۶۲۴۱ که برای «وجود افراد متخصص و تجربه تشکل های مدنی» گزارش شده، نشان می‌دهد که مدل کلی از نظر برازش کلی وضعیت قابل قبولی دارد.

سازه Gof Rsquare Q2 توانمندی سازی ۰/۷۳۳۱۲، ۰/۷۹۸۱۶ (گزارش نشده) وجود افراد متخصص و تجربه تشکل های مدنی ۰/۶۲۴۱، ۰/۲۸۳۵۲، ۰/۲۴۶۷ همبستگی بین شهروندان و تشکل های مدنی ۰/۰، ۰/۰. الف) سازه «توانمندی سازی»: مقدار بسیار خوب و مثبت است؛ یعنی مدل توانمندی سازی پیش‌بینی‌پذیری بسیار خوبی دارد. که نشان‌دهنده برازش قوی است. تقریباً ۷۹.۸ درصد از واریانس توانمندی سازی توسط متغیرهای مدل توضیح داده شده است. ب) سازه «وجود افراد متخصص و تجربه تشکل های مدنی»: مثبت است، اما پایین‌تر از توانمندی سازی؛ پیش‌بینی‌پذیری مدل نسبتاً خوب ولی متوسط است که این مقدار کمتر از ۰/۳۳ است و نشان می‌دهد مدل برازش ضعیفی برای این سازه دارد. عدد نسبتاً خوبی است و نشان می‌دهد که کلیت مدل از نظر برازش نسبتاً خوب است.

جدول ۷. آزمون فرضیات پژوهش

مدل‌ها	سازه‌ها	ضریب مسیر	آماره تی	سطح معناداری	نتایج فرضیات
مدل ۱	وجود افراد متخصص و تجربه ← توانمندی سازی	۰/۷۴۸۲۳	۱۷/۴۵۲	۰/۰۰۰	تایید
	وجود افراد متخصص و تجربه ← همبستگی بین شهروندان	۰/۵۸۲۴۵	۸/۷۴۲۲	۰/۰۰۰	تایید
	همبستگی بین شهروندان و تشکل های مدنی ← توانمندی سازی	۰/۴۹۲۸۳	۷/۹۵۲۱	۰/۰۰۰	تایید
مدل ۲	مقبولیت تشکل های مدنی ← توانمندی سازی	۰/۷۱۴۲۳	۱۶/۴۵۲	۰/۰۰۰	تایید
	مقبولیت تشکل های مدنی ← توانمندی سازی	۰/۴۲۳۱۲	۹/۴۳۱	۰/۰۰۰	تایید
	مقبولیت تشکل های مدنی ← توانمندی سازی	۰/۳۵۲۲	۷/۲۳۴۲	۰/۰۰۰	تایید
مدل ۳	ارایه راهبرد بدون توسط تشکل مدنی ← توانمندی سازی	۰/۲۵۶۴	۴/۷۵۲	۰/۰۰۰	تایید

تایید	۰/۰۰۰	۱۴/۳۵۲	۰/۴۸۳۵	ارایه راهبرد مدون توسط تشکل مدنی ← همبستگی بین شهروندان
تایید	۰/۰۰۰	۸/۴۲۸۱	۰/۲۹۳۱	همبستگی بین شهروندان ← توانمندسازی

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

مدنی ← توانمندسازی (مجدداً تکرار شده) ۷/۲۳۴۲ و ۰/۳۵۲۲، به نظر می‌رسد در این مدل، مقبولیت تشکل‌های مدنی چند مؤلفه دارد یا در تحلیل چندبار مورد آزمون قرار گرفته است (احتمالاً با شاخص‌های مختلف).

در هر سه مسیر، تأثیر توانمندسازی بر مقبولیت مثبت و معنادار است. این تأیید می‌کند که هرچه شهروندان توانمندتر باشند، تشکل‌های مدنی از مشروعیت و مقبولیت بیشتری برخوردار می‌شوند. به نوعی، توانمندسازی یک پیش‌نیاز برای تقویت جامعه مدنی پذیرفته شده است.

مدل ۳، نقش راهبردهای تشکل‌ها و همبستگی اجتماعی در توانمندسازی:

ارایه راهبرد مدون توسط تشکل مدنی ← توانمندسازی ۴/۷۵۲ و ۰/۲۵۶۴، ارایه راهبرد مدون توسط تشکل مدنی ← همبستگی بین شهروندان ۴/۳۵۲ و ۰/۴۸۳۵، همبستگی بین شهروندان ← توانمندسازی ۸/۴۲۸۱ و ۰/۲۹۳۱. نتایج آزمون فرضیات پژوهش (جدول ۷) نشان‌دهنده تأیید کلیه روابط مفهومی مدل پیشنهادی است. متغیر «وجود افراد متخصص و تجربه تشکل‌های مدنی» با ضریب مسیر ۰/۷۴۸ و آماره t برابر با ۱۷/۴۵۲ تأثیر مستقیم و معناداری بر توانمندسازی دارد. همچنین، همبستگی اجتماعی به‌عنوان متغیری واسطه نیز اثر قابل توجهی بر توانمندسازی ایفا می‌کند. یافته‌ها نشان می‌دهند که توانمندسازی نه تنها از عوامل ساختاری نشأت می‌گیرد، بلکه نقش محوری در ارتقاء مقبولیت و مشروعیت تشکل‌های مدنی ایفا می‌کند.

جدول بالا شامل سه مدل و روابط بین سازه‌هاست.

شاخص‌های بررسی شده در هر فرضیه:

ضریب مسیر (Path Coefficient): شدت و جهت اثر متغیر مستقل بر متغیر وابسته آماره t : برای آزمون معناداری مسیر سطح معناداری (Sig): اگر کمتر از ۰/۰۵ باشد، رابطه معنادار است.

نتیجه فرضیه: در همه موارد «تأیید» شده است

مدل ۱: نقش افراد متخصص و همبستگی اجتماعی در توانمندسازی:

وجود افراد متخصص و تجربه ← توانمندسازی ۱۷/۴۵۲ و ۰/۷۲۴۵۳، وجود افراد متخصص و تجربه ← همبستگی بین شهروندان ۸/۷۴۲۲ و ۰/۵۸۲۴۵، همبستگی بین شهروندان و تشکل‌های مدنی ← توانمندسازی ۷/۹۵۲۱ و ۰/۴۹۲۸۲، افراد متخصص و تجربه تشکل‌ها، بیشترین تأثیر مستقیم را بر توانمندسازی دارند (ضریب ۰/۷۴۸). همچنین، این متغیر بر ایجاد همبستگی اجتماعی نیز مؤثر است، که خود به طور معناداری بر توانمندسازی تأثیر می‌گذارد.

رابطه زنجیره‌ای شکل می‌گیرد: افراد متخصص → همبستگی اجتماعی → توانمندسازی این یعنی بخشی از اثر، غیرمستقیم است و از طریق تقویت همبستگی اجتماعی منتقل می‌شود.

مدل ۲: تأثیر توانمندسازی بر مقبولیت تشکل‌های مدنی:

مقبولیت تشکل‌های مدنی ← توانمندسازی ۱۶/۴۵۲ و ۰/۷۱۴۲۳.

مقبولیت تشکل‌های مدنی ← توانمندسازی (مجدداً تکرار شده) ۹/۴۳۱ و ۰/۴۲۳۱۲، مقبولیت تشکل‌های

۴. بحث و نتیجه‌گیری

بیانگر اعتبار و کارآمدی مدل پیشنهادی است که روابط بین سازه‌های «وجود افراد متخصص و تجربه»، «همبستگی

پژوهش حاضر با هدف تحلیل و بررسی نقش عوامل مؤثر بر توانمندسازی شهروندان در چارچوب تشکل‌های مدنی انجام گرفت. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیات

تأکید بر ارتقاء مهارت‌ها و تخصص افراد فعال در تشکل‌های مدنی، توسعه راهبردهای مدون و تقویت همبستگی اجتماعی می‌تواند به عنوان رویکردهای مؤثر در تحقق اهداف توانمندسازی و ارتقاء مشروعیت تشکل‌های مدنی مورد توجه قرار گیرد. بنابراین می‌توان گفت که پژوهش حاضر با مطالعات جوان و هادیانی ۲۰۱۶، موحد و همکاران ۲۰۱۳، سجادی و صادقی ۲۰۰۸ و نیز در مطالعات خارجی با مطالعات کارلسون ۲۰۱۷، میل فلنر ۲۰۱۴، کارل فیر ۲۰۱۲ و همراستایی و همسویی دارد اما واقعیت این است که در بسیاری از مطالعاتی که در بخش مبانی نظری و پژوهش‌های و پیشینه پژوهش‌های انجام شده بیانگر آن است که تشکل‌های مدنی کمتر مورد بحث و بررسی قرار گرفته و به آن پرداخته نشده است اما آنچه پژوهش حاضر را از مطالعات پژوهش‌های قبلی متمایز می‌سازد پرداختن به اثرگذاری و بررسی شاخص‌های تشکل‌های مدنی بر میزان توانمندسازی ساکنین محدوده مورد مطالعه است که بیانگر سهم نامساوی هر کدام از شاخص‌های مورد بررسی است.

بنابراین با توجه به مباحثی که مطرح شد موارد زیر در راستای افزایش تاثیرگذاری توانمندسازی ذینفعان سکونتگاه‌های پیرانشهری در محدوده مورد مطالعه پیشنهاد می‌شود: انجام پژوهش‌های کاربردی به منظور تعیین سایر شاخص‌های تاثیرگذار بر توانمندسازی ساکنین. افزایش افراد متخصص در تشکل‌های مدنی به منظور تاثیرگذاری نقش تشکل‌های مدنی در توانمندسازی ذینفعان از طریق تقویت وجود افراد محلی در تشکل‌های مردمی در محدوده مورد مطالعه.

با آن مواجه بودند به شرح زیر است: فقدان داده‌های پیمایشی کمی و تمرکز بر بازه زمانی محدود اشاره کرد.

اجتماعی»، «توانمندسازی»، «مقبولیت تشکل‌های مدنی» و «راهبردهای مدون تشکل‌ها» را مورد تأیید قرار می‌دهد.

بر اساس شاخص‌های ارائه شده شاخص تورم واریانس (VIF) مقادیر کمتر از ۲ را نشان داد که بیانگر عدم وجود مشکل هم‌خطی بین متغیرهای مدل است و این امر، پایداری و قابلیت اطمینان نتایج را تضمین می‌کند. نتایج برازش مدل حاکی از آن است که متغیر توانمندسازی با مقدار ضریب تعیین و شاخص پیش‌بینی‌پذیری بیشترین سهم را در تبیین مدل دارد، در حالی که متغیر وجود افراد متخصص و تجربه تشکل‌های مدنی دارای برازش و پیش‌بینی‌پذیری متوسط و متغیر همبستگی بین شهروندان و تشکل‌های مدنی فاقد توان پیش‌بینی قابل توجه است. تمامی مسیرهای پیشنهادی در مدل‌های سه‌گانه به طور معنادار و مثبت تأیید شده‌اند. وجود افراد متخصص و تجربه تشکل‌های مدنی نه تنها تأثیر مستقیم و معناداری بر توانمندسازی دارد، بلکه به طور معنی‌داری بر افزایش همبستگی اجتماعی نیز اثرگذار است. همچنین، همبستگی اجتماعی به عنوان متغیر واسطه در فرآیند توانمندسازی نقش قابل توجهی ایفا می‌کند. ارائه راهبردهای مدون در تشکل‌های مدنی نیز ضمن ایجاد تأثیر مستقیم بر توانمندسازی، منجر به افزایش همبستگی بین شهروندان می‌شود. در نهایت، توانمندسازی به عنوان متغیر مرکزی، نقش تعیین‌کننده‌ای در افزایش مقبولیت تشکل‌های مدنی دارد.

این یافته‌ها مؤید آن است که توانمندسازی به عنوان سازه‌ای کلیدی، ضمن تأثیرپذیری از سرمایه انسانی متخصص، انسجام اجتماعی و برنامه‌ریزی راهبردی، نقش محوری در توسعه و تقویت جامعه مدنی ایفا می‌کند. از منظر کاربردی،

محدودیت‌های پژوهش

در روند شکل‌گیری هر تحقیقی، مشکلات و محدودیت‌هایی وجود دارد که بسیاری از آن‌ها از کنترل محقق خارج می‌باشد. این پژوهش نیز از این امر مستثنی نبوده است. مهم‌ترین محدودیت‌هایی که محققان در روند انجام پژوهش

References

- Amor, A.M., Vazquez, J.P.A. and Faína, J.A., 2020. Transformational leadership and work engagement: <https://doi.org/10.1016/j.emj.2019.06.007>
- Brotherhood, L. Cavalcanti, T. Da Mata, D. & Santos, C. 2022. Slums and pandemics. *Journal of Development Economics*, 102882. <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2022.102882>
- Bonaiuto, M.; Fornara, F; Bonnes, M. (2005). Perceived residential environment quality in middle-and low-extension Italian cities, *Revue Europeenne de psychologie appliquee*, vol. 56, pp. 22- 34. <https://www.academia.edu/15269423/>
- Bashirieh H (2001). *Lessons for democracy for all*. Tehran: Negahe Moaser. <https://www.maxwell.syr.edu/docs/default-source/>
- Carlson, L. E. Lounsberry, J. J. Maciejewski, O. Wright, K. Collacutt, V. & Taenzer, P. 2012. Telehealth delivered group smoking cessation for rural and urban participants: Feasibility and cessation rates. *Addictive behaviors*, 37(1), PP. 108-114. [10.1016/j.addbeh.2011.09.011](https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2011.09.011)
- Currie, R. R., & Seaton, S., & Wesley, F. (2009) Determining stakeholders for feasibility analysis, *Annals of Tourism Research*, Vol.36, No.1, pp.41–63. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2008.10.002>
- Choi, E., Bhandari, T. R., & Shrestha, N. 2022. Social inequality, noise pollution, and quality of life of slum dwellers in Pokhara, Nepal. *Archives of Environmental & Occupational Health*, 77(2). PP. 149-160. DOI: [10.1080/19338244.2020.1860880](https://doi.org/10.1080/19338244.2020.1860880)
- Duff, E., (2019). A structural equation model of empowerment factors affecting nurse practitioner's competence. *Nurse education in practice*, v. 38, p. 145-152. DOI: [10.1016/j.nepr.2019.06.002](https://doi.org/10.1016/j.nepr.2019.06.002)
- Exploring the mediating role of structural empowerment. *European Management Journal*, 38(1), p. 169-178. <https://doi.org/10.1016/j.emj.2019.06.007>
- Friedmann, J. (1992). *the politics of alternative development*”, Cambridge Blackwell.59 <https://doi.org/10.1177/0739456X08325220>
- Fuseini, M. N., Sulemana, M., Abdulai, I. A., Ibrahim, M. G., & Azure, E. (2022). Role of non-governmental organizations in poverty reduction in the global South: evidence from world vision Ghana, Kintampo South district. *SN Social Sciences*, 2(11), 240. <http://dx.doi.org/10.1007/s43545-022-00545-y>
- Gursoy, D., Rutherford, D. G. (2004) Host attitudes toward tourism: An improved structural model, *Annals of Tourism Research*, Vol.31, No. 3, pp. 495–516. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2003.08.008>
- Grimble, R., Wellard, K. (1997) Stakeholder methodologies in natural resource management: a review of principles, contexts, experiences and opportunities, *Agricultural Systems*, Vol.55, No. 2, pp.173–193. [https://doi.org/10.1016/S0308-521X\(97\)00006-1](https://doi.org/10.1016/S0308-521X(97)00006-1)
- Greene, C. S., Millward, A. A., & Ceh, B. (2011). Who is likely to plant a tree? The use of public socio-demographic data to characterize client participants in a private urbanforestation program. *Urban Forestry & Urban Greening*, 1 [https://www.researchgate.net/publication/229091967_Who_is_likely_to_plant_a_tree_0\(1\).PP.29-38](https://www.researchgate.net/publication/229091967_Who_is_likely_to_plant_a_tree_0(1).PP.29-38)
- Guo, J., Chen, J., Fu, J., Ge, X., Chen, M. and Liu, Y., (2016). Structural empowerment, job stress and burnout of nurses in China. *Applied Nursing Research*, v. 31, p. 41-45. DOI: [10.1016/j.apnr.2015.12.007](https://doi.org/10.1016/j.apnr.2015.12.007)
- Gender and the digital divide across urban slums of New Delhi, India: cross-

- sectional study. *Journal of medical Internet research*. 22(6). PP14714. DOI: [10.2196/14714](https://doi.org/10.2196/14714)
- Henao-Zapata, D. and Peiro, J.M., 2018. The Importance of Empowerment in Behavior & Research, v. 23(5), p. 734-751. https://www.researchgate.net/publication/319870449_The_Importance_of_Empowerment
- Heydarmanesh, Sh., Saberi, H., Azani, M., and Gandomkar, A. (2022). Identifying strategic drivers affecting poverty for the empowerment of inefficient oil textures of Abadan city with a foresight approach in the horizon of 1420. *Quarterly Journal of Urban and Regional Development Planning*, 7(22), 175-211. doi: [10.22054/urdp.2022.67037.1425](https://doi.org/10.22054/urdp.2022.67037.1425)
- Mohamadi, M. , Afrakhteh, H. and Javan, F. (2022). Performance Evaluation of the Modern Rural Management based on Good Governance Approach (Case Study: Villages in Central District of Karaj County). *Journal of Research and Rural Planning*, 11(1), 59-79. doi: [10.22067/JRRP.V11I1.2108.1021](https://doi.org/10.22067/JRRP.V11I1.2108.1021)
- Hesar neighborhood of Karaj metropolis, *Journal of Development of Peri-urban Spaces*, Volume2, Number 2 - Serial Number 4, Pages 17-32 (In Persian) <https://civilica.com/doc/1237752/>
- Joshi, A., Malhotra, B., Amadi, C., Loomba, M., Misra, A., Sharma, S & Amatya, J. (2020). Gender and the digital divide across urban slums of New Delhi, India: cross-sectional study. *Journal of medical Internet research*. 22(6). PP14714. doi: [10.2196/14714](https://doi.org/10.2196/14714)
- Joshi, A. Malhotra, B. Amadi, C. Loomba, M. Misra, A. Sharma, S & Amatya, J. 2020.
- Karl F (2012). Participation in upgrading of informal settlements. [dissertation]. Stockholm: Stockholm University.
- Nasiri Hendeh Khaleh, E., Javan, F. and Younesi Sandi, R. (2022). Investigating the effects of urban creep of Anzali port on the changes or physical-spatial stability of peri-urban settlements. *Village and Space Sustainable Development*, 3(4), 82-98. doi: [10.22077/vssd.2022.5475.1118](https://doi.org/10.22077/vssd.2022.5475.1118) (In Persian)
- Moshiri F, Sarafi M, Dehban M (2013). The position of social capital in empowering and organizing communities living in informal settlements. National Conference on Geography, Urban Development and.
- Mayer SE (2003). Building community capacity: The potential of community foundations.
- Muigua, K., (2015). Empowering the Kenyan People through Alternative Dispute Resolution Mechanisms. In CIArb Africa Region Centenary Conference <https://kmco.co.ke/wpcontent/uploads/08/2018/Empowering->
- Moayedfar, Saeedeh and Azizi, Sara. (2023). Empowering informal settlements in Bandar Abbas with an urban regeneration approach (case study: Posht-e Shahr neighborhood). *Geography and Urban Space Development*, 10(1), 117-136. doi: [10.22067/jgusd.2022.71482.1073](https://doi.org/10.22067/jgusd.2022.71482.1073)
- Javan, F. , Afrakhteh, H. and Riyahi, V. (2018). Investigation of the Potentials and Obstacles for Diversifying Livelihood Leading to Sustainable Rural Development (Case Study: Rezvanshahr County). *Journal of Research and Rural Planning*, 6(4), 91-106. doi: [10.22067/jrrp.v6i4.59772](https://doi.org/10.22067/jrrp.v6i4.59772)
- Musa Kazemi, S. M., Saberifar, R., Rahimi, H., Razavi, N. S. (2023). Social-cultural regeneration of peri-urban fabric with the approach of empowering local community; (Case study: Neyshabur city). *Development of peri-urban spaces*, 6(2), 23-40. doi: [10.22034/jpusd.2023.392604.126](https://doi.org/10.22034/jpusd.2023.392604.126)
- Narayan D. (2002). Empowerment and Poverty reduction"; a source book, the World Bank press.13 <https://www.ircwash.org/sites/default/files/Narayan-2002-Empowerment.pdf>
- Nasiri hende Khale, E. (2014) Analysis of factors affecting citizens' participation in the strategic process of urban development (comparative study of the three regions of Qazvin city) *Journal of Geography and Urban-Regional Survey*, No. 16, pp. 161-

- Asian Development Bank. 2010, "access to justice for the urban poor toward inclusive cities" <https://ensani.ir/fa/article/350752>
- Pal, A. (2008). political space for the civil society: the work of two communitybased organization in Kolkata, Habitat international, No.32.pp, 121- 131. https://www.researchgate.net/publication/220022275_Political_space_for_the_civil_society
- Poplin, A. (2014). Digital serious game for urban planning. B3—Design you Marketplace. Environment and Planning B: Planning and Design. 41(3). PP.493-511.<https://doi.org/10.1016/j.emj.2019.06.007>
- Shekeri G., Bargozideh Z. (2007). Management of local organizations and municipalities. Tehran: World Farda Publications. (In persian) [10.29252/geores.34.4.483](https://doi.org/10.29252/geores.34.4.483)
- Strzelecka, M. (2011), Rural Tourism and Community Empowerment: Practice of Local Democracy in Pomerania. University Of Lllinois, Urbana Campaign. <https://core.ac.uk/download/pdf/13605131.pdf>
- Strzelecka, M., Boley, B., Woosnam, K. (2017). Place attachment and Empowerment: Do Resident need to be attached to be empower, Annal of tourism rsearch, 66, 61-73. https://www.researchgate.net/publication/317615866_Place_attachment_and_empowerment
- Salam, M. A., & Noguchi, T. (2006) Evaluating capacity development for participatory forest management in Bangladesh's Sal forests based on '4Rs' stakeholder analysis, Forest Policy and Economics, Vol.8, No.8, pp.785–796. <https://ideas.repec.org/a/eee/forpol/v8y2006i8p785-796.html>
- O'Sullivan, K. (2022). NGOs and development: Small is beautiful? In The Routledge Handbook on the History of Development (pp. 234-249). Routledge.
- UNESCAP (2015). Municipal and Management in Asia: A comparative study, in: United Nation Economic and Social Commission for Asia and the specific. <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2022.102882>
- World Bank (2006). Community-Driven Development in the Context of Conflict-Affected Countries: Challenges and Opportunities". https://www.researchgate.net/publication/303518492_Community_Driven_Development
- Zupan, S., & Milfelner B. (2014). Social responsibility, motivation and satisfaction: small hotels guests' perspective". Kybernetes, 43, 513-528. [10.22034/jtd.2019.174595.1672](https://doi.org/10.22034/jtd.2019.174595.1672)